

com els que estudien la tradició escolar llatina del text d'Ovidi, també en la tradició catalana i romànica (p. 42-79), o els capítols que tracten de la filiació del text, de les introduccions i de les glosses de la traducció catalana (p. 79-157), que donen compte, amb tanta claredat com és possible, de la complexitat i les dificultats d'editar un text com el de les *Heroides* catalanes. En les últimes pàgines, dedicades pròpiament a l'edició, s'hi descriuen els testimonis, el manuscrit català complet conservat a París i el fragmentari de la Biblioteca de Catalunya (p. 157-165), i el manuscrit de la versió castellana, conservat a la Biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla (p. 165-167); finalment, als capítols finals es detallen la filiació i la relació entre tots tres testimonis (p. 167-190). Aquestes pàgines s'acompanyen d'imatges d'alta qualitat a tot color (p. 159-160 i p. 177-178).

L'edició (p. 191-527) és una joia de la crítica textual i de la filologia. La complexitat de l'edició rau ja d'entrada en la dificultat d'individuïr el manuscrit o la tradició manuscrita del text llatí amb què treballava Nicolau, que Pujol proposa reconstruir amb variants de les branques de la transmissió de l'original (amb l'ajut de l'edició crítica de referència, a càrrec de Heinrich Dörrie: Berlín / Nova York, Walter de Gruyter, 1971). També hi ha, com hem apuntat més amunt, la dificultat afegida de les glosses, la majoria lèxiques o culturals, sobretot de caràcter mitològic, que eren bàsicament de dos tipus: les glosses marginals, relacionades amb el text a través de crides, que s'han suplert amb les de la versió castellana; i les glosses inserides en el text, més difícils de destriar, que es recullen, quan escau, a l'aparat de notes de l'edició al text. Així, l'edició conté, amb el text català i les glosses castellanes, un aparat de variants —l'aparat crític— i un aparat de notes molt ric, que aplega les contextualitzacions culturals, les fonts del traductor, tots els detalls de la relació del text català amb l'original llatí i les glosses llatines originals identificades. La *mise en page* de totes aquestes peces és perfecta, clara i ben distribuïda: el lector pot llegir el text de cada epístola d'una tirada, sense entrebancs, o, si ho prefereix, fer marrada per l'aparat de variants, les notes o les glosses castellanes.

El volum també conté un «Apèndix» (p. 529-535) amb l'edició de les rúbriques del manuscrit castellà (Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, ms. 5-5-16, ff. 1r-2v), que deriven amb tota seguretat d'un manuscrit català (hi ha catalanismes clars i sobretot lliçons que només es poden explicar a partir d'errors de còpia transmesos per un manuscrit català o per confusions del traductor castellà davant d'un text català), tot i que no necessàriament cal atribuir-ne l'autoria a Guillem Nicolau. Finalment, el llibre es tanca amb un apartat de «Sigles» (p. 537); un de «Bibliografia» (p. 539), completíssim; un «Glossari» (p. 563) que recull primeres documentacions i sentits no documentats en els repertoris lèxics; un «Índex» de noms (p. 565) i l'«Índex general» (p. 575).

Tal com assenyala Josep Pujol al «Prefaci» (p. 5-10), aquest llibre és fruit de vora vint anys d'interès i dedicació a la traducció catalana de les *Heroides*. El resultat és una edició crítica exemplar que dona compte no només de la manera de traduir de Guillem Nicolau, sinó també de l'engranatge de tota una tradició literària i cultural. En definitiva, respon a un model de recerca que la filologia hauria de reivindicar.

Marta MARFANY SIMÓ
Universitat Pompeu Fabra

PAYRATÓ, Lluís (2018): *Introducción a la pragmática*. Madrid: Editorial Síntesis, 222 p.

Lluís Payrató, catedràtic del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona, autor de diverses publicacions a l'entorn de la pragmàtica, l'estilística i la variació lingüística a Catalunya, ha publicat el manual *Introducción a la pragmática*, un llibre imprescindible per a tots els estudiants de lingüística o de filologia. Com diu el mateix autor a la introducció de l'obra, aquest manual «es podria titular *El meu primer llibre de pragmática*»,¹⁵ si es publiqués en una col·lecció

1. Aquí i endavant la traducció del castellà al català és meua (D. S.).

infantil. Amb aquesta reflexió, Payrató subratlla el caràcter introductor i d'aquest volum, però també el seu objectiu d'explicar i de donar una imatge completa sobre què és la pragmàtica com a disciplina lingüística. Cal ressaltar que, malgrat el seu caràcter introductor, l'obra té totes les característiques d'un manual acadèmic de nivell universitari, però assequible, alhora, al públic general i també molt recomanable a tothom interessat en els temes relacionats amb el llenguatge, el seu ús i els usuaris.

La pragmàtica és una disciplina lingüística complexa i relativament nova. De la mateixa manera que la semàntica, estudia la interpretació dels enunciats, però es diferencia d'aquesta darrera perquè se centra en l'anàlisi del significat que no es pot avaluar en termes de condicions de veritat i que depèn extensament del context lingüístic i extralingüístic. Convé tenir present que la pragmàtica, com a part de l'estudi del significat, va anar guanyant terreny en la lingüística a partir dels anys 70 (Jucker 2012), i ara és un dels camps d'estudi destacat a les universitats arreu del món; un espai relacionat amb les matèries com ara la teoria de la ment, l'antropologia lingüística, la pedagogia crítica, els estudis de la globalització, l'adquisició del llenguatge, etc. Val a dir que, sovint, en les diferents universitats catalanes i espanyoles la pragmàtica no s'ensenya com a disciplina a part, sinó que s'inclou en el curs de semàntica. De fet, hi ha pocs manuals introductoris d'aquesta disciplina publicats a Espanya: Reyes (2007, 7a ed.) i Escandell Vidal (2013, 3a ed.), en castellà, i Bassols (2001), en català. En aquest sentit, doncs, el nou llibre de Payrató ajuda a omplir aquest buit bibliogràfic.

Un altre dels aspectes que cal destacar d'aquesta obra és el caràcter polifacètic que presenta: l'autor revisa tant qüestions relacionades amb la història de la disciplina com la relació que manté amb els altres camps d'estudi; alhora, inclou una descripció de conceptes bàsics i de teories més influents, així com també en destaca els últims assoliments.

El manual es divideix en nou capítols, que conceptualment formen tres blocs. Els primers tres capítols representen un conjunt d'informació sobre les teories pragmàtiques i la interdisciplinarietat. En el primer, es centra en la història de la disciplina i els seus orígens en la filosofia (1.2.1), la semiòtica (1.2.2), l'antropologia (1.2.3) i la gramàtica (1.2.4). Un apartat que voldria destacar d'aquest capítol és el de «Metodologia» (1.3). L'autor explica com es poden analitzar les dades lingüístiques mitjançant els mètodes qualitatiu i quantitatiu i la manera com es combinen. En aquest sentit, cita diferents eines d'anotació multimodal, programes d'anàlisi textual, discursiva i comunicativa que són les que fan possible la imbricació d'aquests dos mètodes. Cal ressaltar també les seccions dedicades a la lingüística de corpus i l'aplicació a la pragmàtica i als problemes de la transcripció i etiquetatge dels corpus orals. A les pàgines 24-25, Payrató ofereix exemples de transcripció que inclouen tant elements verbals com no verbals, cosa que permet una reproducció molt fidel a l'original. Es descriuen, a més, els elements més típics dels sistemes de la notació, rellevants per als estudis d'enfocament pragmàtic.¹⁶

El capítol 2 està dedicat a les teories i corrents dins del camp de la pragmàtica actual. S'introdueixen les diferències entre la pragmàtica teòrica, la pragmàtica aplicada i la pragmàtica descriptiva, i la manera com s'interrelacionen. Es descriuen diferents maneres d'entendre la pragmàtica, o sigui, com a teoria de l'acció i dels actes de parla (Austin 1962) (2.1); com a teoria de l'enunciació i dels fets de parla (Bühler 1934, Jakobson 1960, Halliday 1978, etc.) (2.2); com a teoria de l'argumentació (Anscrombre / Ducrot 1983) (2.3); com a conjunt de principis o regles (Grice 1975) (2.4); com a teoria de rellevància (Sperber / Wilson 1986) (2.5) i com a teoria de l'adaptació (Verschueren 1999) (2.6). També es fa referència als universals pragmàtics, tant de caràcter cognitiu, comunicatiu i sociocultural, com els de caràcter estrictament lingüístic (p. 48), ampliant d'aquesta manera la teoria dels universals lingüístics (Greenberg 1963).

El capítol 3 se centra en les relacions entre la pragmàtica contemporània i les altres disciplines, com ara la gramàtica i la semàntica, la ciència cognitiva, la semiòtica, les ciències de la comunicació, la sociolingüística, l'antropologia lingüística, l'anàlisi del discurs, la lingüística aplicada (l'adquisició i l'aprenentatge d'idiomes, els trastorns del llenguatge, la lingüística forense...). Es recullen també els diversos reptes que ha assolit la pragmàtica en els darrers anys. Tot plegat permet posar en valor aquesta

2. L'annex 2 (p. 205-214) presenta un sistema de transcripció del discurs oral amb tres nivells de precisió (*vid.* Payrató 1995).

disciplina i situar-la en el panorama multidisciplinari dels camps d'estudi actuals. En aquest sentit, destaquem els esquemes de les pàgines 55 i 63 perquè ajuden a entendre millor la complexitat de la relació de la pragmàtica amb els altres camps d'estudi.

Els capítols 4-7 formen el segon bloc i presenten un enfocament més tradicional de la pragmàtica; es basteix de quatre grans eixos: la dixi, les inferències i els actes de parla,¹⁷ i la cortesia lingüística.

El capítol 4 explora el concepte de dixi com a universal pragmàtic i aspecte bàsic del llenguatge humà; en concret, en destaca els diferents tipus, incloses la dixi social, modal i textual, que moltes vegades es queden a la perifèria de l'anàlisi lingüística.

El tema del capítol 5 són les inferències, que inclouen els processos de l'obtenció del significat, com ara la implicació (5.2), la pressuposició (5.3) i la implicatura (5.4). Al principi s'clareix la diferència i la relació entre la denotació, la referència i les inferències, i la divisió de la labor entre la pragmàtica, la semàntica i la lògica (p. 100-101). Les seccions 5.4.1-5.4.2 exposen les teories de Grice (1975) sobre el principi de cooperació i les màximes conversacionals, i les implicatures convencionals. Els apartats següents recullen les propostes posteriors sobre el tractament teòric de les implicatures (Sperber / Wilson 1986, Levinson 2000, Horn 2004).

La teoria dels actes de parla (Austin 1962), a la qual està dedicat el capítol 6, és central en la pragmàtica lingüística. S'estableix la diferència entre els enunciatius constatius (descriptius) i performatius (realitzatius) (6.1), la diferència entre la locució, la il·locució i la perlocució (6.2). Es revisen les propostes de la classificació dels actes de parla (resumits en el quadre 6.1, p. 126) amb els qual el parlant intervé al seu entorn mitjançant l'ús del llenguatge.

El capítol 7 «La cortesia lingüística» explica als lectors per què la conducta lingüística és també la conducta social. L'autor destaca molts factors lingüístics, socials, culturals, funcionals o estilístics (p. 148-149) que tenen influència en les normes de parla i en el comportament lingüístic des del punt de vista de la cortesia. L'anàlisi d'aquests factors és precisament un dels objectius de la pragmàtica.

El tercer bloc comprèn els dos últims capítols que es dediquen a qüestions relacionades amb la variació funcional i estilística (capítol 8) i la variació pragmàtica intercultural (capítol 9). La variació lingüística és un concepte clau de la lingüística, que es produeix a diferents nivells de l'anàlisi de la llengua. En el capítol 8 Payrató explica la naturalesa de la variació (p. 154-155) i les seves formes, rellevants a la pragmàtica. També mostra com l'elecció d'una o altra varietat funcional (o sigui, registre o estil) pot representar una estratègia pragmàtica (8.3) i com està relacionada amb la cognició i comunicació (8.4).

Els temes de la interculturalitat, tractats al llarg del capítol 9, representen una dimensió important dels estudis lingüístics, en general, i pragmàtics, en particular, en relació amb el món actual, cada dia més global i interrelacionat. Com diu el mateix autor a la pàgina 179, «qualsevol plantejament pragmàtic ha de sustentar-se en la voluntat i la capacitat de ser contrastat intra- i interculturalment». Aquest capítol se centra en l'aplicació de la mirada intercultural i la mirada contrastiva a la pragmàtica. També es tracten els temes de la traducció (9.4) i es comparen diferents traduccions des del punt de vista pragmàtic, o sigui, com a reconeixement de les intencions del parlant / escriptor i la recreació d'aquelles en una altra llengua. L'últim (però no el menys important) apartat del capítol du per títol «Comunicació intracultural: poder(s) i discriminació». A través d'alguns exemples del món de la publicitat Payrató mostra com la divisió social (i la discriminació) es manifesta en els anuncis de televisió i de premsa.

En resum, l'autor presenta el panorama actual de la pragmàtica lingüística, fent referència als conceptes i a les teories més rellevants i plantejant algunes preguntes per al futur; a més, intenta tenir en compte la dimensió multimodal del llenguatge i no pretén simplificar la complexitat de la comunicació lingüística i la competència pragmàtica del parlant.

En el decurs del llibre, Payrató acompanya les seves explicacions teòriques amb molts exemples que ajuden a entendre millor els conceptes complicats, que es troben en cada capítol. Fa referències a obres literàries, pel·lícules, anècdotes de la vida de la gent coneguda; cita i analitza, també, discursos

3. Vid. «pragmàtica» en el *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'IEC (*DIEC2*) (consulta: 6 febrer 2019).

polítics, i ofereix diferents recursos, com ara enllaços a vídeos de YouTube i altres pàgines web d'interès. Tot això fa que la lectura d'aquest llibre —estrictament acadèmic— flueixi i sigui captivadora. Cal afegir, a més que, tot i que la majoria dels exemples són en castellà, l'autor contrasta i compara molts dels fenòmens pragmàtics recollits en el llibre amb altres llengües.

Per tal que els lectors entenguin millor el material presentat al llibre, al final de cada capítol hi ha un apartat d'activitats i exercicis. Val a dir que el manual no ofereix les respostes perquè en la gran majoria de casos no hi ha una resposta única. El conjunt d'activitats conviden els estudiants i els professors a reflexionar sobre el contingut del capítol; a vegades, a fer una recerca pròpia; i, a vegades, a interpretar les dates o les citacions.

El manual està basat en una bibliografia extensa i posa a l'abast dels lectors castellanoparlants el contingut de moltes obres escrites en anglès, que altrament serien difícils de trobar, llegir i interpretar.

En conclusió, el llibre de Payrató representa una lectura essencial no només per a tots els estudiants de lingüística i filologia, sinó que també és molt recomanable per als especialistes en les ciències de la comunicació, la traducció i l'ensenyament d'idiomes, i, en definitiva, per a tots aquells que vulguin saber més sobre el funcionament del llenguatge natural.

Referències

- ANSCOMBRE, Jean-Claude / DUCROT, Oswald (1983): *L'argumentation dans la langue*. Liège: Pierre Mardaga.
- AUSTIN, John L. (1962): *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.
- BASSOLS, Margarida (2001): *Les claus de la pragmàtica*. Vic: Eumo / Universitat de Vic.
- BÜHLER, Karl (1934): *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena: Gustav Fischer.
- DIEC2: *Diccionari de la llengua catalana*. Segona edició. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- ESCANDELL VIDAL, Victoria M. (2013): *Introducció a la pragmàtica*. Barcelona: Ariel.
- GREENBERG, Joseph H. (1963): «Some Universals of Grammar with Particular Reference to the Order of Meaningful Elements», dins GREENBERG, Joseph H. (ed.): *Universals of Human Language*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press, p. 73-113.
- GRICE, H. Paul (1975): «Logic and conversation», dins COLE P. / MORGAN, J. L. (ed.): *Syntax and Semantics 3. Speech acts*. New York: Academic Press, p. 41-58.
- HALLIDAY, Michael A.K. (1978): *Language as social semiotics. The social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.
- HORN, Laurence R. (2004): «Implicature», dins HORN, L. R. / WARD, G. (ed.): *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd., p. 2-28.
- JAKOBSON, Roman (1960): «Closing Statement: Linguistics and Poetics», dins SEBEOK, T. A., (ed.): *Style in Language*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press, p. 350-377.
- JUCKER, Andreas H. (2012): «Pragmatics in the history of linguistic thought», dins ALLAN, K. / JASZCZOLT, K. M. (ed.): *The Cambridge Handbook of Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 495-512.
- LEVISON, Stephen C. (2000): *Presumptive meanings*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press Ltd.
- PAYRATÓ, Lluís (1995): «Transcripció del discurs coloquial», dins CORTÉS, L. (ed.): *El español coloquial*. Almería: Universidad de Almería, p. 45-70.
- REYES, Graciela (2007): *El abecé de la pragmàtica*. Madrid: Arco/Libros.
- SPERBER, Dan / WILSON, Deidre (1986): *Relevance: Communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.
- VERSCHUEREN, Jef (1999): *Understanding pragmatics*. London: Edward Arnold.

Dària SERÉS
Universitat Autònoma de Barcelona